

צינו בגליון הש"ס כאן). ולפי זה, אם הם נמצאים תחת המיטה בשעה שלא ישן שם אדם, אין רוח רעה שורה עליהם (ש"ת לב חיים [לר"ח פאלאג'י] א, סו, וכן מבואר בדרישה י"ד קטז, ז). וכן להיפך, אם היו תחת אדם הישן אף שלא על המיטה, שורה עליהם רוח רעה (בנין עולם שם, בשם הגר"א, וראה הערות הגר"ש אלישיב). ויש שכתב, שגם כשאין אדם ישן על המיטה, אם היא מיטה המיוחדת לשינה, רוח רעה שורה עליהם (פרי השדה א, ד, וראה בן איש חי שנה ב פר' פנחס יד, שחשש לדעה זו). ויש שכתב, שקבלה בידו שבזמנו אין מצויה רוח רעה זו (תפארת צבי [לדבי צדוק הכהן מלובלין] א, קונטרס לסי' צא, יא).

לא ישתה אדם מים לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות, בחושך בלא נר (ע"פ רשב"ם ורבנו תנאל). ובימינו לא נהגו להיזהר בזה, או משום שאין רוח רעה זו מצויה, או משום 'שומר פתאים ה', ומכל מקום טוב להיזהר (פרי חדש י"ד קטז, ט).

שבעה קולות שאמר דוד על המים - רק הקול הראשון נאמר על המים, כמו שנאמר 'קול ה' על המים', אלא שעל שם הקול הראשון אמרו שכל השבעה קולות נאמרו על המים (מהרש"א).

עשה שבתך חול ואל תצטרף לבריות, ומדובר באופן שאם ילוח מעות לצורך שבת, לא יהיה לו מהיכן לפרוע, שאז אין לו לסמוך על הנס שיזמן לו הקב"ה ממון, אבל אם יש לו חפצים שיוכל למכרם ולפרוע תמורתם אם לא ישיג מעות, על זה אמרו בביצה (טו, ב) 'אמר להם הקב"ה לישראל, בני לוו עלי וקדושת קדושת היום, והאמינו בי ואני פורע' (תוס' שם, ע"פ גירסת מהרש"ל ומהר"ם, וכביאר השפת אמת). ויש שכתב, ש'לוו עלי ואני פורע' נאמר כשיש לו ממני ללוות [אף אם אין לו מהיכן לפרוע], ו'עשה שבתך חול' הוא כשאין לו ממני ללוות וצריך ליטול מצדקה עבור זה (תוס' שם, ע"פ גירסת הגהות הגר"א, אך ראה שפת אמת שם שתמה על גירסא זו, מדוע לא יוכל לקחת את המעות בהלוואה במקום ליטול כצדקה).

ומה שאמרו (שם טז, א) 'כל מזונותי של אדם קצובים לו מראש השנה וכו' חוץ מהוצאת שבתות וכו' שאם וכו' הוסיף מוסיפין לו', זה דוקא כשיש לו כעת מעות ואינו צריך ללוות מאחרים (תוס' להלן ק"ג, א, ע"פ מהרש"א).

■ **להלכה,** מי שיכול להשיג הלוואה לצורכי שבת, צריך ללוות כדי לעגן את השבת, אך אם אינו יודע מהיכן יוכל לפרוע, נחלקו הדעות אם צריך ללוות ולבטוח בה' שיעזור לו לפרוע, או שאסור ללוות באופן זה, והכל לפי הענין (משנ"ב רמב, ג ושה"ש שם, יב). כלומר, שגם לדעת הסוברים שצריך ללוות, לא ילוח אלא כפי יכולתו ולא כדי לאכול כסעודת שלמה בשעתו, וגם לדעת האוסרים ללוות, מכל מקום מותר לו ללוות מעט כפי מה שמשער שיוכל לפרוע, אף שכעת אין לו מהיכן לפרוע. ובנוסף, הכל תלוי במידת ביטחונו בה', שאם הוא בעל מדרגה במידת הביטחון, יכול לסמוך על הבטחת ה' גם אם אינו יודע מהיכן יפרע, אפילו כדי לקנות צורכי שבת בהרווחה (חוט שני שבת א, א, ב).

הָכָא מְשׁוּם פְּרִסְמוּי נִיפָא מוֹדָה, אבל בשאר מצוות שאין בהן פירסומי ניסא, אינו צריך לחזור על הפתחים כדי לקיימן (אליה רבה כה, א, ע"פ ירושלמי פאה א, א). ויש שהסתפק בזה (ביאה"ל תרנו, א ד"ה אפילו, וראה דבר שמואל).

עשה שבתך חול ואל תצטרף לבריות - שיעשה שבתו חול ויאכל רק שתי סעודות [שבימיהם היו אוכלים שתי סעודות בכל יום], ולא יצטרף לבריות בשביל לאכול סעודה שלישית, אבל כשאין לו עבור שתי סעודות שבת, הרי שבתו אינה אפילו כחול,

דמסוכר ולא משי ידיה מפחיד שבועה יומי - 'מסוכר', הוא המקיז דם מן הכתפיים (רש"י ורשב"ם). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע א"ח ד, ט). והעושה בדיקת דם, אינו צריך ליטול ידיו, כיון שבעניינים סגוליים אין להוסיף על מה שאמרו חז"ל, ובזמנם היתה הקזת הדם לשם רפואה ולא לשם בדיקה (הגרש"ז אויערבך, בנשמת אברהם שם). ואף אחרי תרומת דם יתכן שאין צריך ליטול ידיו, כיון שאינו עושה זאת לצורך עצמו אלא עבור אחרים, ו'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (הגרש"ז אויערבך שם). ויש שכתב, שלאחר בדיקת דם אינו צריך ליטול ידיו, אך לאחר תרומת דם צריך ליטול ידיו, שהרי היא כהקזה (הגר"ש אלישיב - יא יוסף, א).

דשקיל מזייה ולא משי ידיה מפחיד תלתא יומי. ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח ד, ט). ואין חילוק אם מסתפר בתער או במספריים (כף החיים שם, צג). וגם אם אדם אחר מספר אותו, צריך המסתפר ליטול ידיו, והמספר צריך ליטול ידיו משום נקיות (שם, צב). אבל המספר זקנו או המקצץ מפאותיו, אינו צריך ליטול ידיו (הליכות שלמה תפלה ב, דבר הלכה י).

דשקיל טופריה ולא משי ידיה מפחיד חד יומא ולא ידע מאי קא מפחיד. ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח ד, ט). ואין חילוק בין אם נוטל ציפורני הידים או הרגלים (מגדל עז [ליעב"ץ] עליית הטהרה כט), ובין אם נוטלם בכלי או בידיו (קצות השולחן ב, יא). וכשכוסס ציפורניו בפיו, יש שדעתו שאינו צריך ליטול ידיו (ראה אחרות רבינו מהר"ח א"ח ע"י, בשם החזו"א). וגם אם לא נוטל את הציפורנים מכל האצבעות, צריך ליטול ידיו (ארצות החיים ד, יח). וכן אם אחר נוטל את ציפורניו, צריך ליטול את ידיו, אך זה שנטל לו אינו צריך (א"ח שם; כף החיים שם, צב).

וכיון שהנטילה בכל אלו היא כדי להסיר רוח רעה השורה על ידי זה, צריך למהר וליטול את ידיו יתיך כדי שלא להשהות עליו רוח רעה. והנטילה צריכה להיות עד הפרק, ולכל הפחות עד סוף קשרי אצבעותיו (משנ"ב שם, לח). ואין צריך ליטול את ידיו אלא פעם אחת ולא שלש פעמים (משנ"ב שם, לט).

אוכלין ומשקין תחת המטה אפילו מחוץ בכלי ברזל רוח רעה שויה עליהן, ולכן אסור להניחם שם [כדי שלא ינזק באכילתם ושתייתם אחר כך] (רבינו גרשום ב"ב נח, א, ע"פ הגמ' שם). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע י"ד קטז, ה). ולענין אם הניח האם נאסרים בדיעבד, ראה שו"ע מהר"ד דרשו שם.

ומשמעות לשון הגמ' 'אוכלין ומשקין', משמע בין מאכל חי ובין מבושל (בית אדם סג, שכן הורה הגר"א), ואפילו מאכל שאינו ראוי לאוכלו כשהוא חי (בנין עולם [לגר"א חבר] א"ח לג, טז). ויש שכתב, שבירושלמי (תרומות ח, ג) מבואר, שרק בתבשיל יש רוח רעה ולא במאכל חי, ושכך משמע בראשונים, ושכנראה זו היתה גירסתם בגמ' כאן. והוסיף, שיתכן שכיון שרבים רגילים בהנחת מאכלים חיים תחת המיטה, אין בזה חשש, לפי ש'שומר פתאים ה' (בית אדם שם, וכן פסק הערוך השולחן י"ד קטז, יא. אך ראה בנין עולם שם, שגם כונת הירושלמי היא לכל דבר מאכל אפילו חי). ויש שכתב, שאין אדם אוסר אלא אם הניח אוכלין שלו, אבל אין אדם אוסר את של חבירו (רב פעלים ד, בסוד ישרים ה).

והטעם ששורה עליהם רוח רעה, לפי ששינה אחד משישים במיתה היא (ברכות נו, ב), ושורה עליו אז רוח טומאה, וכשהוא מאהיל בשנתו על אוכלין ומשקין שתחת המיטה, הרי הם כאילו היו באהל המת ושורה עליהם רוח טומאה (תורת חיים ב"ב נח, א,